

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 24 oktober 2007

Ö 4474-04 och
Ö 752-05

KLAGANDE

1. Unibet (London) Ltd

5th Floor, Highlands House, 165 The Broadway

London, SW19 INE

England

2. Unibet (International) Ltd

The Plaza Complex, Level 5, Suite 7, Bisazza Street

Sliema SLM 15

Malta

Ombud för 1 och 2: advokaterna H B och O W

MOTPART

Staten genom Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Avvisande av talan m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDEN

Svea hovrätts beslut den 8 oktober 2004 i mål Ö 5769-04 (Högsta domstolens mål Ö 4474-04) och beslut den 26 januari 2005 i mål Ö 9251-04 (Högsta domstolens mål Ö 752-05)

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandena.

Unibet (London) Ltd och Unibet (International) Ltd skall solidariskt ersätta staten för rättegångskostnader i Högsta domstolen med fyrtyotretusen (43 000) kr, avseende arbete, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Unibet (London) Ltd och Unibet (International) Ltd (nedan gemensamt kallade Unibet) har beträffande hovrätts beslut den 8 oktober 2004 yrkat att Högsta domstolen upphäver beslutet under punkten 2 och återförvisar målet i dessa delar till tingsrätten för prövning av yrkandena i sak. Unibet har vidare yrkat att Högsta domstolen befriar Unibet från skyldigheten att

ersätta staten för rättegångskostnader i hovrätten samt förpliktar staten att utge ersättning för Unibets rättegångskostnader i hovrätten.

Unibet har beträffande hovrättens beslut den 26 januari 2005 yrkat att Högsta domstolen upphäver beslutet och förordnar om åtgärder i enlighet med vad Unibet yrkade i tingsrätten.

Staten har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Målen i Högsta domstolen har handlagts gemensamt.

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS DOMSTOLS FÖRHANDSAVGÖRANDE

Högsta domstolen beslutade den 24 november 2005 med stöd av artikel 234 i EG-fördraget att tillställa EG-domstolen en begäran om förhandsavgörande (se NJA 2005 s. 764). EG-domstolen har den 13 mars 2007 meddelat dom,

SKÄL

Målet gäller huruvida en av Unibet mot staten väckt fastställsetalan är tillåten enligt svensk rätt eller, om så inte är fallet, enligt gemenskapsrätten. Målet gäller vidare huruvida interimistiska yrkanden i anslutning till den förda fastställsetalan, samt till en vid tingsrätten anhängiggjord faststäl-

lelsetalan avseende skadeståndsskyldighet, kan beviljas enligt svensk rätt eller gemenskapsrätten.

Unibet yrkade i stämmningsansökan (punkterna 1.1.1 och 1.2.1) att tingsrätten skulle fastställa att bolagen hade rätt att utan hinder av 38 § lotterilagen (1994:1000), som förbjuder främjande av deltagande i ett utom landet anordnat lotteri, marknadsföra sina speltjänster i Sverige på visst sätt.

Enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken får en talan om huruvida ett visst rättsförhållande består eller inte består föras om ovisshet råder om rättsförhållandet och denna länder käranden till förfång. En sådan fastställsetalan skall avse ett konkret rättsförhållande mellan parterna. Unibets talan i denna del innebär att en viss bestämmelse i lagstiftningen inte skall tillämpas i förhållande till bolagen. Talan avser därför inte något konkret rättsligt förhållande mellan staten och Unibet. Det är i stället fråga om en abstrakt normprövning; en sådan är inte tillåten enligt svensk rätt. Unibets fastställsetyrkanden under punkterna 1.1.1 och 1.2.1 i stämmningsansökan kan således inte upptas till prövning enligt svensk rätt.

Unibet har gjort gällande att den förda fastställsetalan under alla förhållanden är tillåten enligt gemenskapsrätten.

Av EG-domstolens dom framgår att det enligt gemenskapsrätten inte erfordras att en enskild skall få föra en fristående fastställsetalan om huruvida en nationell bestämmelse strider mot gemenskapsrätten, under förutsättning att den enskilde inom ramen för andra former av effektiva rättsliga förfaranden kan få till stånd en prejudiciell prövning av denna fråga. Dessa förfaranden får inte vara mindre förmånliga än vad som gäller

beträffande en liknande talan enligt nationell rätt (likvärdighetsprincipen). De nationella reglerna får inte heller vara utformade på ett sådant sätt att det i praktiken är omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som följer av gemenskapsrätten (effektivitetsprincipen).

Unibet har möjlighet att få frågan om huruvida 38 § lotterilagen strider mot gemenskapsrätten prövad inom ramen för den skadeståndstalan bolagen har väckt vid tingsrätten. Därtill kommer att en prejudiciell prövning även kan komma till stånd vid exempelvis en rättsprövning av regeringens beslut i ärenden enligt lotterilagen. De möjligheter till prejudiciell prövning som finns inom svensk rätt är oberoende av om talan grundas på svensk rätt eller på gemenskapsrätten. De svenska reglerna gör det inte omöjligt eller orimligt svårt för Unibet att utöva sina rättigheter enligt gemenskapsrätten. (Jfr också EG-domstolens dom punkt 64.) Av det anförda följer att gemenskapsrätten inte kräver att den väckta fastställsetalan tillåts.

Överklagandet såvitt avser avvisning av Unibets fastställelseyrkanden under punkterna 1.1.1 och 1.2.1 i stämningsansökan skall således avslås.

Av det anförda följer vidare att Unibets interimistiska yrkanden i anslutning till dessa fastställelseyrkanden inte kan upptas till prövning enligt svensk rätt. Vad gäller samma fråga enligt gemenskapsrätten framgår av EG-domstolens dom att möjligheten att få interimistiska åtgärder beviljade endast gäller inom ramen för en talan som är tillåten. Överklagandet såvitt avser avvisning av Unibets interimistiska yrkanden under punkterna 1.1.3 och 1.2.3 i stämningsansökan skall därför avslås.

Unibet yrkade vid tingsrätten även att interimistiska åtgärder skulle beviljas beträffande yrkandena (i punkterna 1.1.2 och 1.2.2 i stämmningsansökan) om fastställelse av att staten är skadeståndsskyldig mot Unibet. Den skadeståndstalan handläggs nu vid tingsrätten.

Vad gäller en prövning av detta interimistiska yrkande enligt svensk rätt framgår av 15 kap. 3 § rättegångsbalken att en säkerhetsåtgärd kan beviljas om käranden visar sannolika skäl för att han mot någon har ett anspråk, som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning, och det skäligen kan befaras att motparten hindrar eller försvårar utövningen av sökandens rätt eller väsentligt förringar dess värde. En sådan åtgärd kan som huvudregel endast beviljas beträffande en talan som syftar till en verkställbar dom (se t.ex. NJA 1991 s. 200). Unibet för en fastställsetalan som inte kan leda till en verkställbar dom. Det saknas anledning att i detta mål göra undantag från kravet på att det skall vara fråga om en verkställbar dom. Någon säkerhetsåtgärd kan redan på grund härav inte beviljas enligt 15 kap. 3 § rättegångsbalken.

Unibet har gjort gällande att bolagen under alla förhållanden har rätt till interimistiska åtgärder enligt gemenskapsrätten.

I EG-domstolens dom framhålls att en nationell domstol måste kunna bevilja interimistiska åtgärder under förutsättning att detta är nödvändigt för att säkerställa den fulla verkan av det senare domstolsavgörandet avseende förekomsten av de rättigheter som gjorts gällande på grundval av gemenskapsrätten. Vid en sådan prövning skall den nationella lagstiftningen tillämpas under förutsättning att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen upprätthålls.

Unibet yrkar i denna del att få fastställt att staten är skadeståndsskyldig mot Unibet på grund av att staten upprätthåller främjandeförbudet i 38 § lotterilagen, vilket enligt Unibet strider mot gemenskapsrätten. Av EG-domstolens dom följer att förutsättningen för att Unibet skall kunna kräva tillgång till interimistiska åtgärder är att åtgärderna är nödvändiga för att säkerställa Unibets rätt vid bifall till den talan som förs. Eftersom talan inte syftar till något verkställbart avgörande rörande Unibets påstådda rättigheter enligt gemenskapsrätten är denna förutsättning inte uppfylld. Överklagandet såvitt avser Unibets interimistiska yrkanden i anslutning till den fastställelsetalan avseende skadeståndsskyldighet som handläggs av tingsrätten skall redan på grund härav avslås.

Unibets överklaganden skall således avslås helt. Unibet skall därför förpliktas att betala statens rättegångskostnader i Högsta domstolen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Torgny Håstad, Ella Nyström, Per Virdesten och Anna Skarhed (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Anna Flodin